

Onderzoek naar het vertellen van verhalen

Verhalen verzinnen in groep 6

Tekst: Ietje Pauw en Ben Bouwhuis

Foto's: Harrie Beerhorst

Illustratie: Eline Kippers

In het afgelopen jaar hebben wij verslag gedaan van ons project verhalen vertellen, verzinnen en schrijven. In groep 5 hebben we met de leerkrachten en de leerlingen van De Krullebaar in Zwolle en St. Martinusschool in Vollenhove verhalen verteld. In groep 6 gaan we ook verhalen verzinnen. In deze bijdrage blikken we terug op de lessen in groep 5 en kijken we vooruit naar de opzet in groep 6.

Eigen belevenissen vertellen in groep 5

In groep 5 hebben kinderen hun eigen belevenissen verteld: hun belevenissen met dieren, met feesten, met familie. Kinderen hebben die belevenissen zelf meegemaakt, elk kind maakt iets mee met dieren, is gast op een feest, of viert zijn eigen verjaardagsfeest, en beleeft grotere en kleinere avonturen met zijn familie. Wanneer je zelf mee-

Dr. Ietje Pauw is lector aan de Katholieke Pabo Zwolle met als aandachtsgebied Reflectie & Retorica. Ze zal, net zoals in nummer 2 van dit jaar, verslag doen van haar basisschoolproject taalontwikkeling: Verhalen vertellen, verhalen verzinnen, verhalen schrijven.
Mailadres: i.pauw@kpz.nl

gemaakt hebt dat je hond weggelopen was, dat hij aangereden was door een auto, maar door een boer op zijn trekker naar de dierenarts gebracht was, onderzocht door de dierenarts en hoe je je hond samen met je vader kon ophalen bij de dierenarts, dan hoef je alleen maar terug te denken aan wat er die dag met je hond gebeurde. Je kunt die gebeurtenis als een film laten afspelen en je vertelt wat je in je hoofd voor je ziet.

Je hoeft niet meer na te denken over de verhaallijn en wat er precies gebeurde, hoe de personages eruit zagen, wat ze tegen elkaar zeiden, je hoeft alleen maar alles weer terug te halen voor je geest en je weet het weer.

Interessant is dat internationaal tegenwoordig op dezelfde wijze gedacht wordt over verhalen, en dan vooral over het schrijven van verhalen, als in ons project. Gelati & Boscolo (2009) doen in Italië onderzoek naar de wijze waarop de kwaliteit van verhalen van basisschoolleerlingen verbeterd kan worden. In Italië zijn de eerste schrijfproducten van jonge kinderen vaak verhalen over een gebeurtenis die ze zelf meegemaakt hebben. De leerkracht vraagt of ze willen schrijven over hun ouders, broers en zusjes en over vriendjes en vriendinnetjes. Op deze manier leren ze het geschreven verhaal kennen: ze leren hun verhaal te ordenen door de volgorde van de gebeurtenis chronologisch weer te geven, en ze leren hun verhaal persoonlijk te maken door hun eigen gedachten en gevoelens onder woorden te brengen.

Maar vanaf ongeveer groep 6 gaat het mis: er is steeds minder aandacht voor het schrijven van persoonlijke verhalen. Gelati & Boscolo (2009) zijn van mening dat het heel erg belangrijk is om leerkrachten te leren dat ze niet alleen moeten letten op de ordening van de tekst, of de tekst logisch opgebouwd is en op spelfouten, maar dat ze in het bijzonder moeten letten op de persoonlijke aspecten in de tekst: geeft de leerling zijn eigen gevoelens en gedachten weer in de tekst en hoe doet hij dat? Gebruikt de leerling bepaalde woorden die gezien kunnen worden als passend bij zijn persoonlijke schrijfstijl? Wanneer de leerkracht ook op deze aspecten feedback geeft, verbetert de kwaliteit van de teksten: de teksten worden langer, persoonlijker, de onderwerpskeuze is rijker en de teksten zijn interessanter om te lezen. Gelati & Boscolo (2009) pleiten dan ook voor het stimuleren van het schrijven van persoonlijke teksten, omdat leerlingen hier van kunnen leren bij het schrijven van andere genres. Zij zouden zelfs graag zien dat leerlingen op middelbare scholen, naast het schrijven van zakelijke teksten, ook verhalen blijven schrijven. Want die persoonlijke gedachten en gevoelens mogen, mits goed toegepast, ook een plek krijgen in zakelijke teksten.

Als we hun aanbevelingen vergelijken met onze verhalendidactiek dan lijkt het alsof we op één lijn zitten en dezelfde ideeën hebben over het schrijven van verhalen.

Verhalen verzinnen in groep 6

In groep 5 zijn we begonnen met persoonlijke gebeurtenissen van de leerlingen aan de hand van drie thema's: dieren, feesten en familie. De leerlingen die we vorige jaar gevolgd hebben, zitten inmiddels in groep 6. In groep 6 gaan we een stapje verder, want nu ligt het accent op het verzinnen van verhalen. De leerlingen verzinnen nu gebeurtenissen, gebeurtenissen die ze niet zelf hebben meegemaakt met personages die ze misschien helemaal niet kennen. Er zit wel een voorwaarde aan het verzinnen, kinderen mogen alles verzinnen, maar de gebeurtenis moet wel geloofwaardig zijn. Met andere woorden: ze verzinnen gebeurtenissen die ze eigenlijk zelf zouden kunnen meemaken. Dus geen reizen in het heelal, geen tovenaars met toverspreuken of aliens die op het schoolplein landen. Nee, heel gewone alledaagse belevenissen. In groep 5 hebben we immers ook gezien dat wanneer de leerling toch elementen uit films, of video-games gaat verweven met zijn eigen gebeurtenis, dat dat het verhaal niet beter maakt: hij raakt de draad van zijn verhaal kwijt, weet niet precies meer wat hij al verteld heeft, herhaalt zichzelf, en voor de toeschouwers (en lezers) is het niet meer te volgen.

Hieronder volgt (een deel van) de beschrijving van de eerste drie lessen in groep 6: belevenissen van een tweeling die nieuw is in de klas.

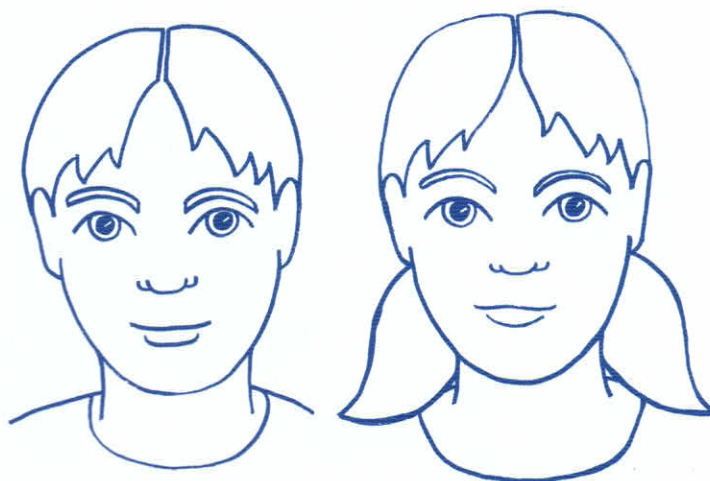
Toelichting op de lessen in groep 6

In groep 5 stond het vertellen van verhalen centraal, in groep 6 gaat het om het verzinnen van verhalen. En die verzonden verhalen worden later weer aan elkaar verteld.

In groep 5 kreeg u een handleiding en een werkblad voor 1 les van 90 minuten. Er waren 3 series van zes lessen, elke serie had een thema en elke les een titel. Voor groep 6 zullen een aantal zaken veranderen. Allereerst zijn er vier series van twee keer drie lessen van 45 minuten. De handleiding zal minder uitgebreid zijn, omdat er meer inbreng van u in interactie met de leerlingen verwacht wordt. Het werkblad krijgt een

Onderdeel	Informatie
Tijdsduur	3 x 45 minuten
Organisatie	zelfstandig werken; werken in groepjes van drie; klassikaal;
Materiaal	Envelop met brief; leesboeken over tweelingen
Doel	samen een tweeling tot leven brengen (uiterlijk, karakter, hobby's, gezinsomstandigheden etc.) en belevenissen creëren voor deze tweeling
Belangrijk	verhaalregels: in een verhaal gebeurt iets een gebeurtenis heeft een opbouw: begin - ontwikkeling - afloop met details schep je sfeer

ander karakter. We willen straks gaan werken met een vertelkaart met aanwijzingen. We gaan door met het noteren van de verhaaltaal. Het is prettig wanneer leerlingen gaan werken met een verhalenschriftje, ze zullen in deze periode hier vaker in gaan schrijven en het schriftje eveneens gebruiken voor de voorbereiding van de vertelling. Ook ontbreekt het voorbeeldverhaal voor de leraar, wel geven we suggesties voor verhalen die voorgelezen kunnen worden.

Thema: Belevenissen van een tweeling

Lesbeschrijving

Les 1, 2 en 3

Introductie

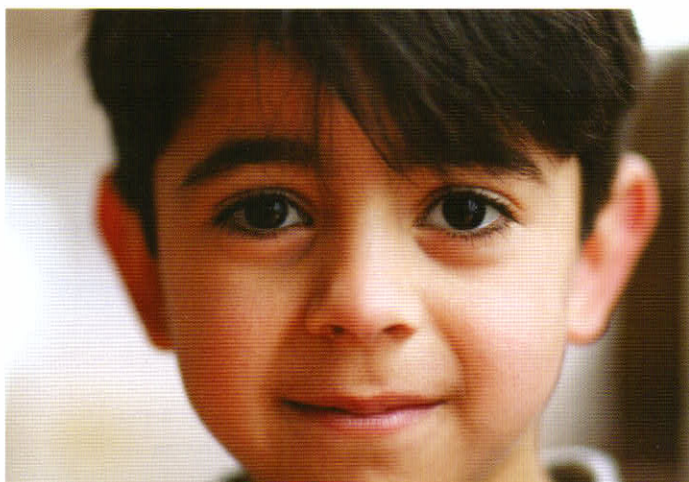
U laat een envelop met een brief zien waarin aangekondigd wordt dat er na de herfstvakantie twee nieuwe kinderen in de klas komen, een tweeling, een jongen en een meisje. Ze zijn met hun ouders komen wonen in de buurt van de school.

Dit is alles wat u van ze weet. Samen met de leerlingen uit uw klas verzint u de achtergrond van deze twee kinderen: hun namen, hun leeftijd, hoe ze eruit zien, hoe verschillend ze zijn, hun hobby's, de gezins-samenstelling, het werk van hun ouders, hun huisdieren, kortom de leerlingen creëren de personages van een verhaal.

Wat voor belevenissen kunnen deze tweeling meemaken? Enkele voorbeelden:

- Ze verhuizen naar hun nieuwe huis, maar een van de twee kinderen is de knuffel kwijtgeraakt.
- Ze kunnen hun nieuwe huis niet meer terugvinden en verdwalen.
- Ze kunnen niet slapen vanwege vreemde geluiden en ze gaan op onderzoek uit (let op: geen vampieren en aliens!).

Verzin samen met de leerlingen een verhaal. Het moet wel een realistisch verhaal zijn, de leerlingen moeten het zelf ook mee kunnen maken.

Vertelling

Als alle verhaalelementen bekend zijn (dus personages, situatie, gebeurtenis, tijd, ruimte) kan het verhaal verteld worden. Bespreek welk vertelritueel de klas dit jaar wil kiezen. U treft de voorbereidingen voor het vertelritueel en u vertelt zelf het verhaal met alle gegevens die de kinderen hebben aangedragen.

Van de leerkracht verwachten we eigenlijk veel. Hij heeft een voorbeeldfunctie, hij moet zelf volot het verhaal over de tweeling kunnen vertellen.

Dit is het eerste verhaal over de tweeling, nu mogen de kinderen een verhaal verzinnen over 'hun tweeling'.

Het verzinnen van een belevenis

Bespreek samen met de leerlingen enkele belevenissen die de tweeling zou kunnen meemaken. Enkele voorbeelden zijn:

- ze kunnen hun fiets niet terugvinden
- ze vinden een zielige vogel en brengen die naar de vogelopvang
- ze mogen mee met de boer op de trekker, mogen zelfs even rijden, maar worden aangehouden door de politie
- ze gaan naar een pyjamafestje, maar raken gewond tijdens het kussengevecht
- ze gaan op bezoek bij opa en mogen verven op het behang in de kamer
- ze varen met een boot op het kanaal en vallen in het water
- ze doen mee aan de avondvierdaagse en krijgen blaren

Werk nog een voorbeeld uit, bespreek in grote lijnen de belevenis, de personages, de plaats waar het verhaal zich afspeelt.

Daarna gaan de leerlingen in groepjes van drie aan het werk. Nu kiezen ze samen een belevenis voor de tweeling. Op het werkblad vullen ze de belevenis in, hoe het verhaal begint, hoe het zich ontwikkelt en afloopt, hoe de personages eruit zien, waar het zich afspeelt.

Het kan zijn dat sommige kinderen het nog steeds moeilijk vinden om een belevenis te verzinnen. Gelukkig zijn er veel beroemde tweelingen die mooie avonturen beleven. Wie kent niet Hielke en Sietse, schippers van de Kameleon geschreven door H. De Roos of Saskia en Jeroen van Jaap ter Haar, of de olijke tweeling Ellis en Thelma Bongers van A. Peters. Of denk aan een recentere tweeling: Ellie en Nellie van Rindert Kromhout. En misschien kennen de leerlingen nog wel andere voorbeelden. Begin de les met het voorlezen van een verhaal over een tweeling.

Bespreek het verhaal na:

- Kunnen ze de tweeling voor zich zien? Hoe zien ze eruit?
- Welke belevenis maakt de tweeling mee?
- Wie komt er nog meer in voor? Hoe ziet die persoon eruit?
- Welke verhaaltaal komt in het verhaal voor?
- Is het een spannend verhaal of juist zielig, is het grappig of word je er boos om? Hoe komt dat?

Vergelijk daarna de tweeling met de verzonden tweeling door de klas. Wat zijn verschillen en overeenkomsten, zou onze tweeling ook zo'n avontuur kunnen beleven of niet?